

Hvilke værktøjer har en kommune
til at forme fremtidens boliger?

- Roller, redskaber og processer

Vilje

I want you to panic!

Søren Nielsen

Er der en politiker til stede?

Hvad skal der til for at vi lykkes bedre med byudviklingen?

Politisk ejerskab er afgørende, men **politikkerne skal klædes godt på** og hjælpes med at forstå de strategiske perspektiver i byudviklingen. Især nyvalgte politikere.

Der skal være **klarhed fra politikerne** om principperne, strategien og retningen for byudviklingen, så embedsfolkene har et stærkt mandat og klare rammer at arbejde ud fra.

Inddrag borgere tidligt og anbefal developeren at involvere borgere og bruger tidligt. Dialogen med developere og borgere er afgørende for succes.

Kommuneplanen er et stærkt strategisk værktøj, som kan rumme mange vigtige principper og sikre sammenhænge på tværs af lokalplaner. Lokalplanerne skal forholde sig bedre til sammenhængene i kommuneplanen.

Kommuner skal være dygtigere til at stille præcise krav. Nogle politikere ønskede sig jordfarver i lokalplanen, men fik bæ-farver. Kravene skal være skarpere.

Se byudvikling som et partnerskab - et partnerskab mellem forvaltningerne og politikkerne, og mellem kommune og marked - i stedet for blot at se sig selv - eller de andre - som kunde i en butik. Alle skal læne sig ind i byudviklingsprojekterne, forstå hinanden og anerkende hinandens interesser. Forstå fx hvilke krav til developerne der gør meget ondt økonomisk.

Hav **politisk mod** – bl.a. til at sige nej. Byggeriet skal stå der i 100 år, og du vil blive husket for dine fiaskoer.

Hvorfor går det nogle gange galt?

"Kapitalismens partnerskab med kortsigtede politiske resultater uden langsigtede strategier og faglighed i beslutningsgrundlaget."

MorgenDAC

DANSK
ARKITEKTUR
CENTER

Skal byudviklerne give mere tilbage til byen?

- *Hans-Bo Hyldig, Adm. direktør hos FB Gruppen A/S*
- *Peder Baltzer Nielsen, Byplankonsulent og fhv. stadsarkitekt i Aalborg*

Investorer har vidt forskellige motiver for at engagere sig i byudviklingen

Og skal vi stille højere krav til dem, der udvikler byen?

Ja, men kravene skal gælde for alle og have respekt for developerens forretningsmodel

Hav og udvis kommunal selvtillid

- Politikerne skal være ambitiøse på alles vegne og udvise større visioner
- Ikke falde for det første tilbud
- Hav mod til at sige nej, ”være besværlig”, stille krav, bruge tid på processer, inddrage borgere og relevante aktører tidligt, tænke i sammenhænge
- Det er de ambitiøse byer, som vinder fremtidens boliger

Lars Autrup

Redskaberne

- Planlov/byggelov
- Plan-og udviklingsstrategier
- Lokalplaner
- Masterplaner
- Arkitekturpolitik og kvalitetsprogrammer
- Opkøb og ejerskab
- Partnerskaber
- Facilitering/rammesætning
- Aftaler (f. eks. udbygningsaftaler)

Lars Autrup

Lokalplaner – kommunernes mulighed for at lave lov

- Krav til højde, facadeudtryk, materialer og tagformer
- Kan sikre sammenhæng og integration til omgivelser
- Krav om 25 % almene
- Størrelse af boliger, bebyggelsesprocent, afstand til naboer,
- Formålsanvendelse: Fx butikker kan anvendes til andre erhverv eller boliger
- Kan sikre grønne gårdmiljøer og fællesarealer
- Krav om beplantning

Fire modeller for proaktivt kommunalt engagement i byudvikling

Fire modeller for proaktivt kommunalt engagement i byudvikling	Kommunalt ejerskab til jord forudsat	Kommunalt økonomisk engagement	Kommunal styringsmulighed	Tidshorisont for typisk brug af modellen
Facilitatormodellen Kommunen indgår i en fælles strategiudvikling mellem flere parter. Den aktive facilitator kan være kommunen eller en anden part.	Nej	Meget lavt i forhold til en strategiudvikling, men større, i det omfang den fører til bevillinger	Lav/middel for kommunen, men højere for parterne samlet	Så længe, som parterne kan samles om strategien
Interessentmodellen Med sigte på realisering af byudvikling på et givent areal, aktiverer kommunen her sine leverancer indenfor fx velfærd og infrastruktur strategisk og indgår en aftale med grundejere og evt. andre interessenter om gensidige forpligtelser.	Nej. Men som oftest ses kommunalt ejerskab til delarealer, der kan aktiveres gennem salg, magelæg eller til kommunale services	Middel/stort, afhængig af det konkrete engagement	Middel for kommunen, men højere for aftaleparterne samlet	3-10 år fra indledende forhandlinger til realisering, afhængig af volumen og marked
Selskabsmodellen Kommunen etablerer et arealudviklingsselskab sammen med en eller flere partnere. Med et fælles strategisk sigte varetager selskabet projektudvikling, byggemodning og grundsalg.	Ja. Partnerne/selskabet må eje hele det givne areal, evt. via opkøb	Middel/stort, afhængig af ejerandel og volumen	Høj i kraft af medejer-skabet og deltagelse i bestyrelsen	5-30 år fra selskabsdannelse til realisering, afhængig af volumen og marked
Ejermodellen Kommunen aktiverer sit ejerskab til et givent areal, agerer som udvikler og varetager med sit strategiske sigte selv projektudvikling, byggemodning og grundsalg.	Ja	Stort, grundet det fulde ejerskab	Høj i kraft af det fulde ejerskab	5-30 år fra udviklingsplan el.lign. til realisering, afhængig af volumen og marked

Nye - facilitatormodellen

Eksperimenterer med sokkelmatrikulering for at skabe mere fælles grund og færre barrierer mellem naboer. Og derved fremme fællesskaber. Privat bygherre, men planlagt sammen med Aarhus Kommune.

Viborg Baneby - interessentmodel

To forskellige tilgange til byudvikling – selskab og ejermodel

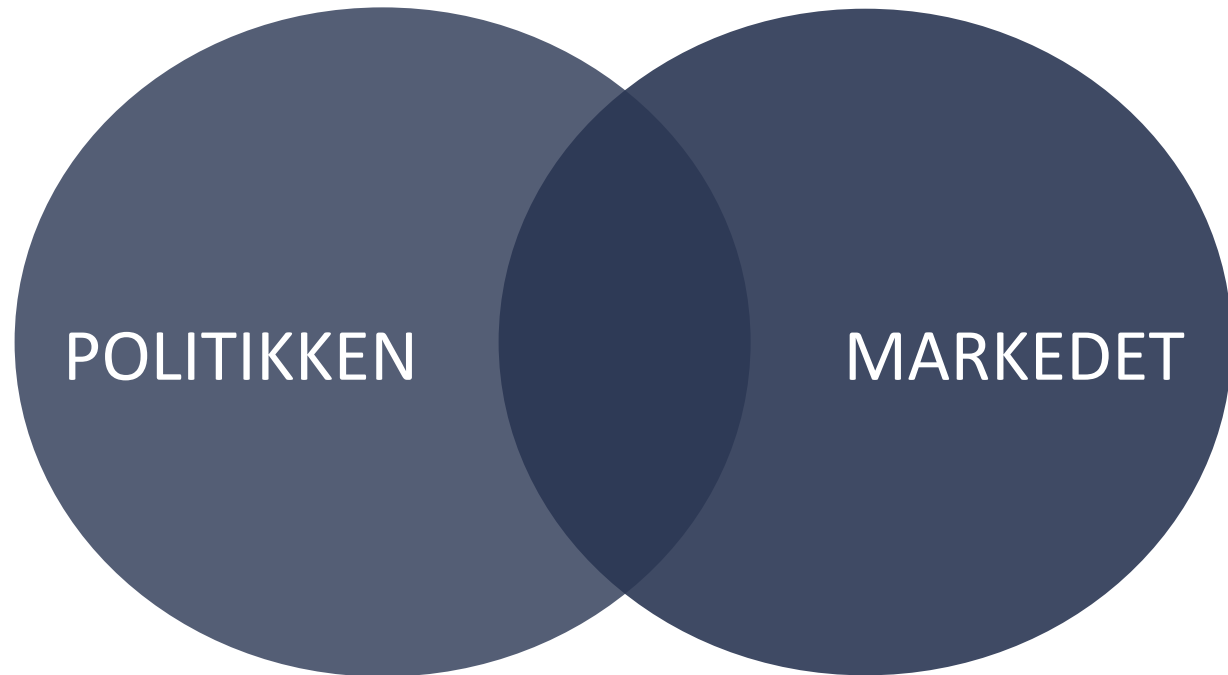

Musicon

Nærheden

Johan Bramsen

INVESTORINTERESSE

- Afkast af investering på kort og lang sigt
- Risiko forbundet med investering
- Ressourceforbrug i forhold til investeringens størrelse

Ole Hjort

REALISERING AF BYUDVIKLINGSPROJEKTER

Overvejelser omkring salg af kommunal jord

- Penge eller kvalitet?
- Hvordan identificeres potentielle udviklere og investorers interesse?
  - Investordialog(er) m/u ekstern bistand
- Er projektet realiserbart
  - Vurdering af indikativ projektøkonomi
  - Behov for kommunal medfinansiering?
- Hvilke risici rummer projektet for kommunen og investor?
- Markedsrammernes betydning for valg af udbudsform
  - Hvordan inddrages udviklers kompetencer
  - Byders ressourceforbrug ifm. afgivelse af bud

Ole Hjort

UDBUDSMODELLER

Model	Lokalplan	Projektudbud	Udviklingsaftale m. forkøbsret
Fordele	• Kendt proces i kommunen • Egentlig markedsafprøvning • Fuld styringsret i planlægningen • Lav politisk risiko set fra investors perspektiv	• Sikkerhed for markedsmatch • Udviklers kompetencer bringes i spil • Sikkerhed for bygbarhed • Risiko reduceres for udvikler pga. eget projekt danner grundlag for lokalplanen • Udvikler kan stå for udarbejdelse af lokalplan	• Udviklers kompetencer bringes i spil • Risiko reduceres for udvikler pga. eget projekt, der danner grundlag for lokalplan • Sikkerhed for bygbarhed og markedsmatch • Udvikler står for udarbejdelse af lokalplan
Ulemper	• Risiko for manglende match mellem vision og markedsrammer • Bygbarhed? • Risiko for få/ingen bydere • Risiko for lavere byggeretsværdier som følge af uhensigtsmæssige krav	• Store omkostninger ifm. afgivelse af bud og deraf risiko for få/ingen bydende • Kræver interne ressourcer for at matche udvikler i processen • Behov for omfattende udbudsmateriale (krav og undersøgelser) • Kræver politisk stillingtagen ifm. udbud	• Ingen/få bud pga. forkøbsretten • Håndtering af tekniske udfordringer undervejs • Behov for vurdering af mindstepris for endeligt projekt • Risiko ved valg af samarbejdspartner • Kræver interne ressourcer for at matche udvikler i processen

Grundsalgsstrategi

- Sælg jord til udviklere med krav om fx specifikke boligtyper eller bæredygtighedskrav.
- Vægt fx bæredygtighed, arkitektonisk kvalitet eller fællesskab i udbuddet.

[◀ Vis alle artikler](#)

ARKITEKTEN

Bolig | 10.12.18

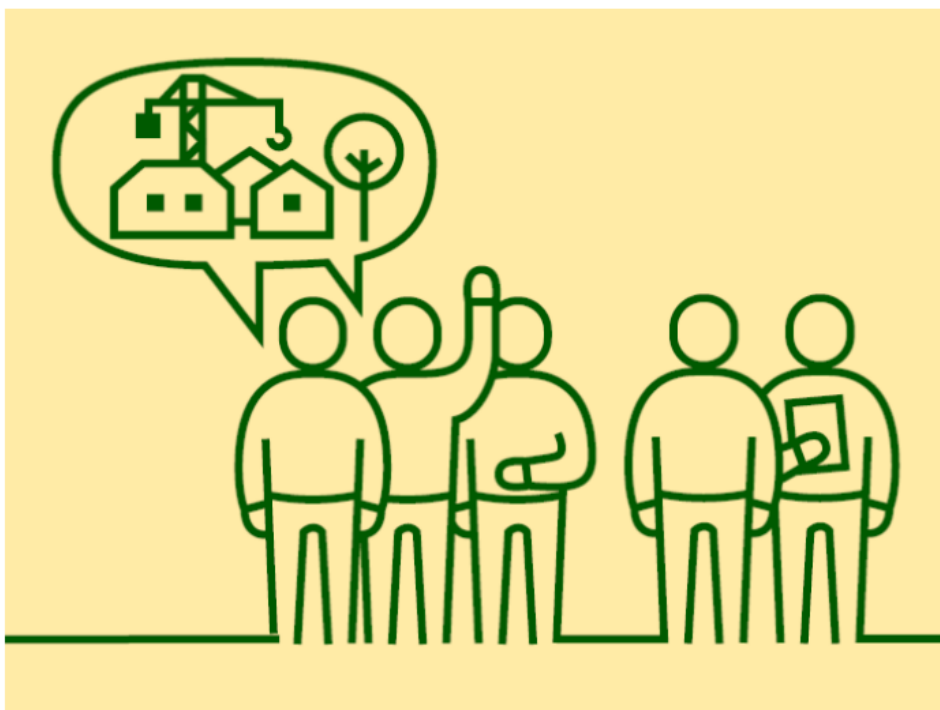
KAN VI SNART FÅ LOV AT BYGGE SELV?

Kommunerne skal turde skabe rammer for selvbyggeri i byerne, hvis vi for alvor skal se forandringer på boligmarkedet. Ellers får vi bare mere af det samme. Interview med Anne Romme og Carsten Hoff.

[DEL ARTIKEL +](#)

Infomøde om byggefællesskaber

(OBS. Ny dato) Byggefællesskaber kan være løsningen, hvis du gerne vil bygge med andre og få indflydelse på byggeriet. Kom til infomøde om byggefællesskaber 11. november kl. 16-18.

Roskilde Kommune har i mange år arbejdet målrettet med at understøtte blandet by ved at have en medarbejder der bruger noget af sin tid på at rådgive borgere ift. fællesbyg, boligfællesskaber osv.

Exemplar

Sluseholmen
– politisk prioriteret, selskabsmodel, designmanual

Frederiksberg

– kultur for kvalitet, stærk stadsarkitekt, stramme lokalplaner

Faaborg-Midtfyn – om at prioritere og stille krav

Middelfart
– mindre grunde, større bebyggelsesprocenter

Skrillingegaard

Naturen & havet som nabo

NY CENTRAL BYDEL MED
NATUREN OG HAVET SOM NABO

Hvordan lykkes vi bedre?

– Bud og erfaringer fra Vejle Kommune

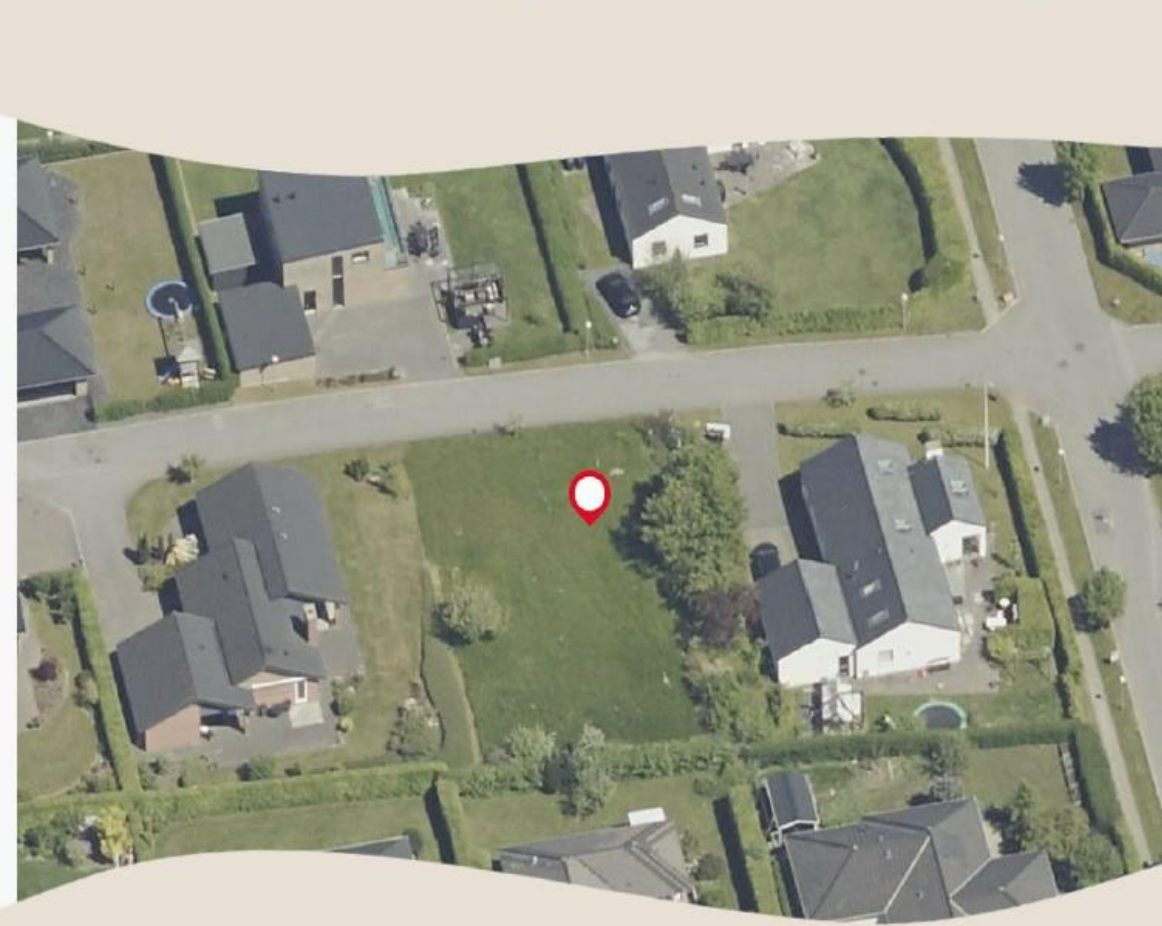
v/ Niels Ågesen

Vejle Amts Folkeblad

**Smuk udsigt er erstattet med
rækkehuse: - Minder om en moderne
fangelejr**

Strategisk Byledelse
April 2024

Visioner og ambitioner gør en forskel

Fra matrikelplanlægning til boligmiljøer

Private developere har ofte andre bundlinjer...

- Lokalplaner alene sikrer **IKKE** kvalitet
- Kommunen som jordejer giver større muligheder for at gennemføre visioner

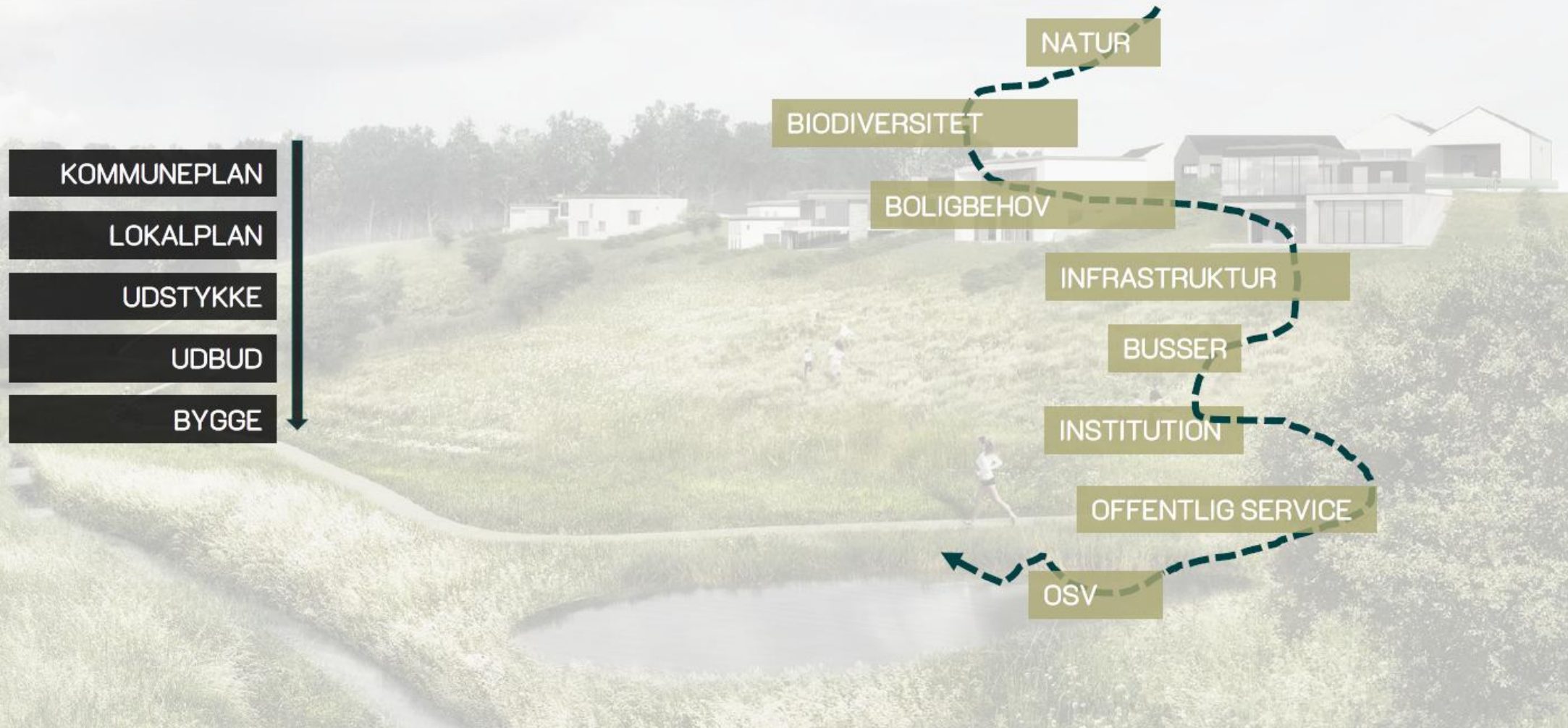
Ny Rosborg

En ny grøn og bæredygtig bydel på holme

Som 'vi plejer'

Ny tilgang?

Rosborg-processen - Byråd, erhverv, uddannelser, foreninger, borgere mm.

Åben
workshop

"Byudviklings-
messe"

Professionel
workshop

3 x "byvandringer"

Byrådet på tur

Visionen

”

Arkitektur med
holdning

”

Rummelig- her er
plads til alle

”

Fællesskaber er
noget vi bygger
med vilje -
sammen

Ny Rosborg

En ny bydel – en del af byen

Med Ny Rosborg går Vejle nye veje, skaber rum til nærvær og plads til livet.

Ny Rosborg er til dig, der elsker nærheden til bylivet. Til dig, der elsker puls og bevægelse. Til dig, der er vild med leg, læring og hverdagseventyr. Til dig, der nyder Vejle Ådals mangfoldige natur. Til dig, der søger ro og tryghed. Ny Rosborg er rummelig, her er plads til alle.

I Ny Rosborg folder vi livet ud - hele livet.

Vi udvikler bydelen med alle jer, der vil Ny Rosborg. Mod og ambitioner kendetegner vores valg. Her er plads til eksperimenter og midlertidige aktiviteter. Til arkitektur med holdning og kultur med kant. Vi gør udfordringer til muligheder, vand får værdi og bæredygtighed er en selvfølge. Fællesskaber er noget, vi bygger med vilje – sammen.

Ny Rosborg er din, min og vores by.

Vejle Byråd, juni 2017

”

Bæredygtighed
er en selvfølge

”

Vand får
værdi

”

Her er plads til
eksperimenter
og midlertidige
aktiviteter

Udviklingsplan– fællesskab, bæredygtighed og mangfoldighed

Udviklingsplan

- Samlet areal: ca. 80 ha
- 30 ha by / 50 ha natur
- 2000 - 2500 boliger
- Op til 20.000 m2 erhverv
- Plads til daginstitution/skole
- Mulighed for dagligvarer

Resilient bydel

- Samskabe løsninger og vende udfordringer til muligheder
- Løsninger
- Skabe fællesskaber
- Skabe sammenhængskraft
- Give vand værdi
- Genbruge restjord og arealer

Mulige udbudsprocesser

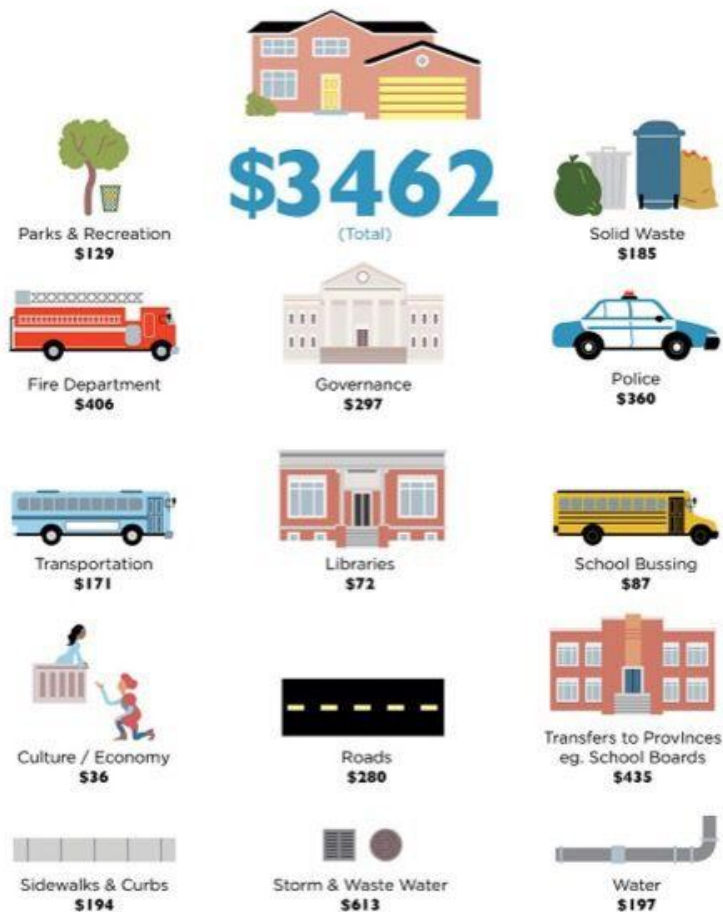
- Udbud af byggefelt/ byggeretter (pris/særlige vilkår/særlige funktioner)
- Salg uden udbud til almen boligorganisation
- Overdragelse som anlægstilskud
- Salg til kommunal funktion med delegeret bygherremodel
- Sale and lease back med køberet
- Udlejning af grund
- Udbud af udviklingsplan/realiseringsplan og forkøbsret til byggeretter
- Udbud af udviklingsplan/realiseringsplan og køberet til byggeretter

Generel observation: Den bystrategiske dagsorden er flyttet

Centrale læringer	Nej, men....	Jo!
Tag styring og ejerskab til byudviklingen.	<i>Vi er jo bare myndighed. Vi skal reagere på markedet. Vi ejer ikke byen.</i>	<i>Kommuner er centrale ift. at orkestrere byudviklingen og få mere sammenhængende kvalitet.</i>
Vi skal stille flere og tydeligere krav! Insistere på kvalitet. Vær modig og ambitiøs.	<i>Men så bliver det dyrere. Måske taber vi investeringer.</i>	<i>Dårlige investorer skræmmes af krav. Gode investorer motiveres af krav og ambitioner.</i>
Fokus på få, centrale værdier og projekter som har en særlig værdi og synlighed	<i>Nej til "Picking the winners". Politisk er det problematisk at prioritere.</i>	<i>Ja, vi SKAL blive bedre til at identificere SKAL-projekter.</i>
Byledelse handler om både hardware og software – både fysisk og mental forandring. Ledelsen skal holde fast i helheden over tid.	<i>Sandt! Men for ofte får vi ikke tænkt sammenhængene. Software forsvinder i excelark og over tid.</i>	<i>Kollektiv bevidsthed og stolthed er meget vigtigere end fysisk manifestation. En by bliver ikke reddet ved at indvie en ny kreativ bygning – det handler i langt højere grad om et kollektivt mind-set, som kan manifestere sig langt ud i fremtiden.</i>

Suburban

City's Annual Cost, per Household

SP Sustainable Prosperity

For more data and more reports, visit thecostofsprawl.com
Data based on Halifax Regional Municipality

Urban

City's Annual Cost, per Household

SP Sustainable Prosperity

For more data and more reports, visit thecostofsprawl.com
Data based on Halifax Regional Municipality